
Książęca

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Solec Śródmieście Południowe

Atrybuty: Nazwy pochodzące od wyrazów pospolitych

Rok utworzenia nazwy: 1743

Opis

Biegła wzdłuż parku Na Książęcym Kazimierza Poniatowskiego.

Ciekawostki

Początkowo był to kręty wawóz rzeczki Żurawnej, wzdłuż którego biegła droga z miasta do cegielni królewskiej (ok. 1732). W 1771 rzeczka jest już uregulowana i ścieżka jest widoczna na planach, wzdłuż której stało 5 drewnianych domków. W 1776 po obu stronach drogi powstały z inicjatywy Kazimierza Poniatowskiego dwa parki: Na Książęcym (od strony Muzeum Narodowego) i Na Górze (za Instytutem Głuchoniemych). W 1841 ulicę wybrukowano i postawiono czteropłomieniowe latarnie gazowe, stojące tu do 1944. W latach międzywojennych mieściło się tu wiele warsztatów samochodowych. Ulicą jeździł tramwaj skręcający w Ludną i Czerniakowską. W 1922 puszczono tędy tramwaj linii "P, potem "9. po wojnie oczyszczono brzegi Żurawki, przez co usunięto pozostałości zabudowy, nie zniszczonej podczas wojny. Urbaniści i projektanci walczyli o wyburzenie całkowicie zabudowy, ale do tego na szczęście nie doszło. W latach 50 XX w. usunięto tory tramwajowe i zastąpiono je autobusami.

Stan obecny:

Nr 1: Dom mieszkalny ogrodu Na Górze. Powstał w 1776 wg proj. Szymona B. Zuga. Piętrowy budynek w XIX w. mieściła się tu oberża, popularna wśród robotników okolicznych fabryk. Obok stała oranżeria. Budynek dotrwał do 1944. W okresie międzywojennym działał tu zakład pogrzebowy Majewskiego.

Dom robotniczy. Powstał ok. 1900, miał 3 piętra i 9 osi. Był licowany cegłą, w stylu fabrycznym, skromnie dekorowany. Po wojnie dom rozebrano pod rozbudowę ulicy, mimo, iż był dobrze zachowany.

Nr 2: Kamienica. Powstała w 1910 wg proj. J. Nagórskiego.

Pałac kasztelana Franciszka Podolskiego. Powstał po 1784, skrzydła boczne stanowiły stajnie i wozownie. W 1819 wystawiono jeszcze oficynę. Pałacyk rozebrano po wojnie w czasie modernizacji ulicy.

Kompleks gmachów szpitala św. Łazarza. Zbudowany w 1841 wg proj. Henryka Marconiego i Adama Idźkowskiego. Przeniósł się tu szpital, mieszczący się początkowo przy ul. Mostowej, potem na Żurawiej; szpital działa od 1596. Początkowo miał stanąć na Przyokopowej, potem Gęsiej, aż wreszcie stanął tu. Korpus główny miał aż 29 osi z 9-cioosiowym ryzalitem. Do kompleksu włączono również pałac Podolskiego i całość otoczono murem. W ciągu wieku dostawiono jeszcze 2 pawilony. Szpital mieścił 400 łóżek. W 1929 dostawiono kolejny pawilon wg proj. Władysława Borawskiego, dla przymusowo leczonych kobiet. W czasie II wojny stanowił lazaret żołnierzy niemieckich. W 1944 cały kompleks spłonął.

Nr 2a: Rządowa Fabryka Machin Żelaznych. Powstała w 1826. Fabryka składała się z długiego murowanego budynku wzdłuż ulicy i kilku mniejszych po bokach dziedzińca. Do powstania listopadowego pracowało tu ok. 100 robotników. Produkowano maszyny parowe i rolnicze. W 1829 zainstalowano tu maszynę o mocy 12KM! Podczas działań wojennych pracowało tutaj robiąc karabiny 1500 osób! W 1833 fabrykę kupił Bank Polski i przekazał zakład spółce Perks & Withmore. Pod nowym zarządem robiono tu maszyny przemysłowe, przędzalnicze, maszyny parowe, balkony, elementy schodów... W 1839 Bank odzyskał zakład, całkowicie go mechanizując i dostawiając kolejne budynki. W 1844 administratorem został Wilhelm Rau, który przejął fabrykę w 1868. W 1873 zakład stał się już częścią spółki Lilpop, Rau & Loewenstein. Stał tu wtedy siedmioosiowy budynek parterowy, gmach 17-osiowy i szereg hal z kominami. Zakład przeniesiono na Wolę w 1908, ale ta fabryka działała do 1915.

Nr 3: Klinika Małych Zwierząt. Pogotowie Weterynaryjne. Niewielki pawilonik znajdujący się na terenie Parku im. marszałka E. Rydza-Śmigłego.

Nr 4: Centrum Giełdowe SA. Powstało w 1998-2000 wg proj. Andrzeja Chołdzińskiego i Stanisława Fiszera, w czerwcu gmach oddano do użytku. Nagrywa się tu programy, kręcono film *Samotność w Sieci*, nadawano program radiowy RFM Classic, odbywały się bale olimpijczyków, kongresy, bankiety, gościł tu Tony Blair i Aleksander Kwaśniewski, przyznawane są tu nagrody magazynu *Parkiet*: *Byki* i *Niedźwiedzie*. Mieszczą się tu sale konferencyjne, restauracja *Trezor* (firma *Hawełek*), galerie, ekskluzywne butik...

~ Kamienica Konstantego Okonia. Powstała w 1878-9 wg proj. Wacława Hirszla. Miała 5 pięter i bogaty wystrój. Do 1910 działał tu hotel *National*. W 1914-8 działało tu *Prywatne Gimnazjum M. Rychłowskiego*, w 1919 przekształcone w *Państwowe Gimnazjum Męskie im. Tadeusza Rejtana*. W 1937 szkoła przeniosła się na *Rakowiecką*. W 1944 kamienica spłonęła.

Nr 5: Dom i browar Sołóńskich. Powstał przed 1784

Nr 6: kamienica Natansona. Pierwszą kamienicą była ta, w której w latach 1858-61 mieszkał św. Brat Albert Chmielowski (1845-1916), o czym przypomina odsłonięta 23 I 2003 tablica pamiątkowa. Obecna powstała w 1883, a w latach 1913-4 przebudowano ją w typie *Ecole des Beaux* wg proj. Józefa N. Czerwińskiego i Wacława Heppnera dla Wiktora Bychowskiego. Dodano 3 piętra i nowy wystrój. Na pocz. XX w. właścicielem został Władysław Bychowski. W okresie międzywojennym działała tu filia pralni chemicznej *Korona*, należącej do J. Frąckiewicza.

Nr 7: Dworek Merliniego. W 1944 zabudowa spłonęła.

Nr 8: Pierwszym budynkiem była tu kamienica Szymona Manugiewicza z 1820 wg proj. Fryderyka A. Lessla. W 1874-5 dobudowano piętro. Na pocz. XX w. właścicielem został Władysław Bychowski. W

okresie międzywojennym działał tu zakład pogrzebowy Adamskiego.

Nr 9: Dom Suchońskiego. Parterowy sprzed 1784. Ok. 1914 Branicki przekazał teren pod Zakład św. Jadwigi, ochronkę dla dzieci. W podwórzu jest warsztat samochodowy Automator. Powstała tu hala remontowa, przekazana później firmie Steyer-Daimler-Puch. W czasie II wojny warsztat stanowił bazę naprawczą dla niemieckich pojazdów wojskowych.

Nr 11: Dom Mikołaja Błaszковского. Powstał ok. 1784, parterowy, murowany. W okresie międzywojennym działała tu firma Koenig, wykonująca instalacje techniczne.

Nr 13: Kamienica Franciszka Weternickiego. Powstała w 1825-9, z zabudowanym podwórzem drewniakami i murowanymi oficynkami. Na pocz. XX w. z inicjatywy prawdopodobnie Władysława Bychowskiego wyburzono zabudowę. Zapewne przygotowano teren pod kolejne inwestycje.

Nr 15\19: Holland Park. Trzy apartamentowce, w tym Brunello i Oscar, których nazwy pochodzą od gatunków tulipanów. Mieszczą się tu 64 apartamenty, o powierzchni od 83 do 180 m². Powstały w 2000-1 wg proj. Marka Świerczyńskiego, Hansa Van Beeka i Dorte Kristensen dla ING Real Estate. W 2006 właśnie te nazwane przejął Keen Property Partners i rok później przeprowadził ich modernizację, znacznie podnosząc standard m.in. poprzez sprowadzenie nowych mebli z londyńskiego Jestico & Whiles. Budynki posiadają własną centralę telefoniczną, bezpłatną siłownię dla mieszkańców, pralnię, w lobby rozdawana jest mieszkańcom poranna kawa i croissant, usługa sprzątanía, pełne wyposażenie apartamentów...

Nr 15: Kamienica Stanisława Kierdynga. Powstała ok. 1839, co ciekawe, nie ma jej na żadnym z planów, za to jej istnienie potwierdzają taryfy domów z 1839-63. Na tyłach posesji po 1870 zbudowano dla Hermana Junga budynki lodowni wg proj. Edwarda Lilpopa. Na pocz. XX w. z inicjatywy prawdopodobnie Władysława Bychowskiego wyburzono zabudowę. Zapewne przygotowano teren pod kolejne inwestycje.

Nr 17: Dom Michała Brześciańskiego. Parterowy, powstał przed 1784. Na pocz. XX w. z inicjatywy prawdopodobnie Władysława Bychowskiego wyburzono zabudowę. Zapewne przygotowano teren pod kolejne inwestycje.

Nr 19: Kamienica Brockiego. Pierwsza kamieniczka powstała po 1792, ale na jej miejscu stanęła ok. 1825 kamienica Brockiego. Na pocz. XX w. z inicjatywy prawdopodobnie Władysława Bychowskiego wyburzono zabudowę. Zapewne przygotowano teren pod kolejne inwestycje. W 1929 działała tu wytwórnia zabawek G. Weinreba.

Nr 21: Dom Probostwa św. Aleksandra. Powstał w 1900-02 wg proj. Tadeusza Bielskiego. W 1784, na działce wdowy Rozmarynowej, stały drewniane i murowane budynki: dworek, kuźnia... W 1851 Ludwik Naimski podarował parcelę parafii św. Aleksandra. W 1874 właścicielem został Rosjanin Michała Sewastianow. W 1900 wyburzono skrzydło kamienicy i postawiono nową pod adresem plac Trzech Krzyży 14.

Nr 23: Probostwo św. Aleksandra. Wcześniej parafia mieściła się w kamienicy, którą władze carskie skonfiskowały i w 1867 wystawiły na sprzedaż. Siedziba parafii mieściła się wówczas w oficynie frontowej, mieszczącej wcześniej szkołę. Gmach nowej plebanii zbudowano w 1900-2 wg proj. Tomasza Saryusz-Bielskiego za 100.000 rubli. W okresie międzywojennym działał tu zakład pogrzebowy Leona Sawнора. W latach 1918-21 mieszkał tu pierwszy nuncjusz papieski w odrodzonej Polsce, późniejszy papież, Pius XI, a w 1922 z wizytą zatrzymał się Giovanni Battista Montini, znany później jako papież Paweł IV. W 1939 kamienica została uszkodzona.

Fabryka Tkanin Bawełnianych K.G. Maya. Założona w 1824 na podstawie kontraktu z ówczesnym MSW, że rząd wystawi za swoje pieniądze budynek fabryczny, a na Marymoncie wystawi budynek mieszkalny dla pracowników, pod warunkiem, że co najmniej 150 pracowników będzie Polakami. Zawarto umowy z pracownikami o świadczeniach, zarobkach, pracy w trybie na akord. We wrześniu wybuchł tu pierwszy strajk robotników i odbyła się pierwsza demonstracja, z powodu nie dotrzymania warunków umowy. Pobito Maya i nadzór. Policja aresztowała 6 robotników, ale w wyniku śledztwa okazało się, że powodem wybuchu strajku było zachowanie Maya. Spowodowało to dalsze sumienne przestrzeganie warunków umowy.

Data nadania nazwy: 1743 rok
